

Tulevaisuuden toimeentulotuki: digitalisaation uhat ja mahdollisuudet toimeentulotuessa

Bruno Sarlin Seminaari 3.12.2024

Minna van Gerven

Sosiaalipolitiikan professori, Helsingin yliopisto

Sosiaaliturvan digitalisaatio

Algoritmisten järjestelmien murtumat ja uudet alut STN REPAIR

MINNA VAN GERVEN

ALEKSANDER HEIKKINEN & AINO SALMI

Helsingin yliopisto

Kohti kestäväää ja yhdenvertaista digi-tulevaisuutta

Kelassa päätösaunaaatiota käytetään muun muassa opintotukihakemuksissa ja sairaanhoitokorvauksissa. Etuuskäsittelijöiden osuus tehdyistä ratkaisuisista on vähentynyt nopeasti viime vuosina.

Suorakorvaustilityksissä automaatio on otettu käyttöön toukokuusta 2019 alkaen. Päätösaunaaatiota käytetään lisäksi vakuutetun lähettämien sairaanhoitokorvausten matkakulujen käsittelyyn sekä apteekkien Kela-korvauksissa. Vuoden 2020 osalta luvut eivät kata koko vuotta.

Kaavio: Eduskunnan kirjasto · Lähde: Kansaneläkelaitos · [Lataa tiedot](#)

- Laaja spektrum: digitalisaatio (ICT, digitaaliset käyttöjärjestelmät) – automaatio: algoritmit, koneoppiminen (täys-automatio, sääntöpohjainen automatio), tekoäly/”tukiäly”
- Algoritmisten järjestelmien hyödyntäminen päätöksenteossa lisääntyy kiihtyvällä tahdilla (HE 145/2022)

Kohti kestäväää ja yhdenvertaista tulevaisuutta

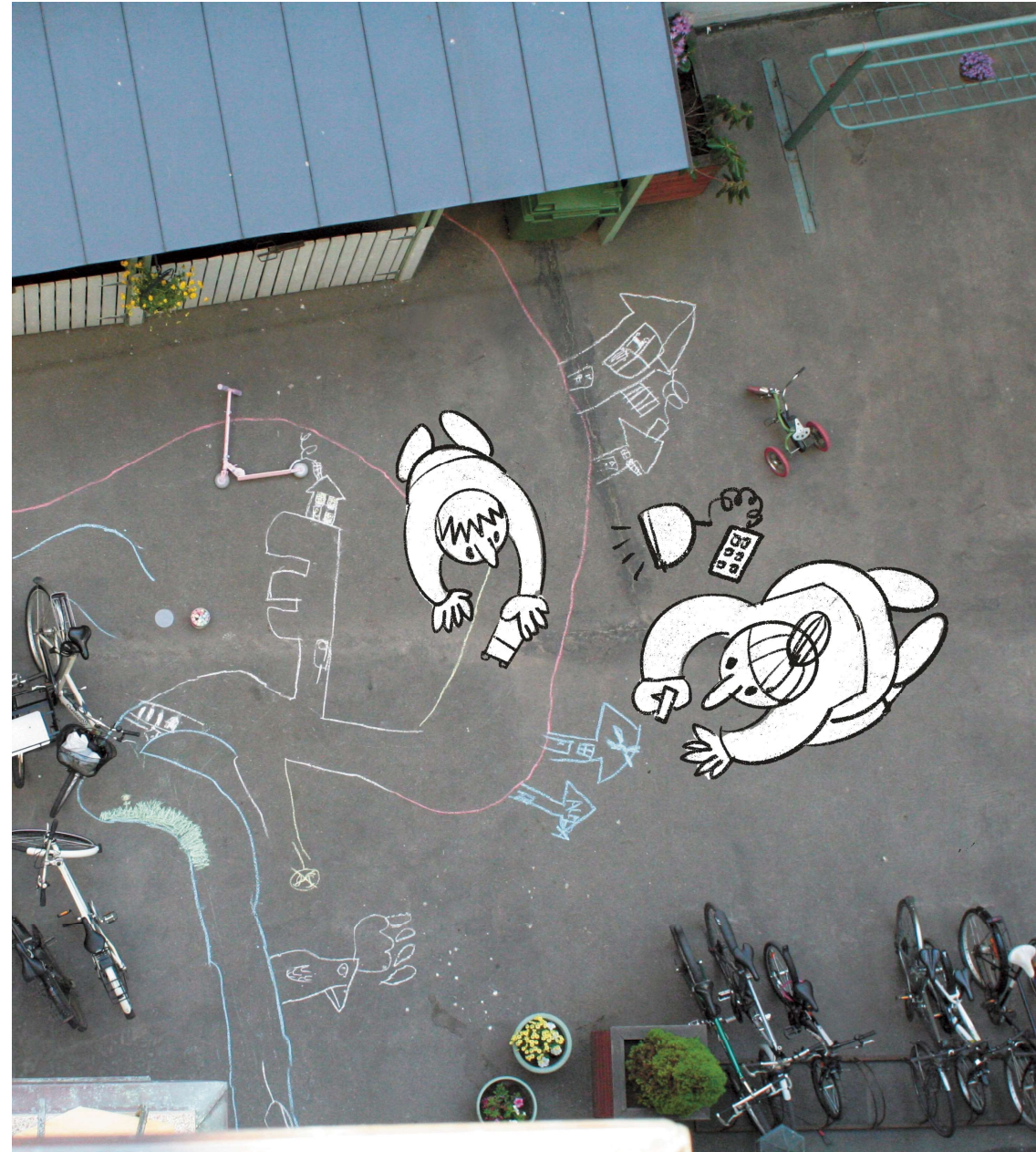
- ▶ Digitaalinen tulevaisuus on tänään
- ▶ Hyvin toimiessaan digitalisaatio ja algoritmiset järjestelmät yhdistävät koneiden ja ihmisten vahvuuksia ja tukevat suomalaisen hyvinvointivaltion toimivuutta ja kehitystä
- ▶ Digitalisaatio ja algoritmiset järjestelmät ovat kuitenkin alttiita murtumille: ne luovat uudenlaisia riskejä ja haavoittuvuuksia eivätkä välttämättä tuota niitä yhteiskunnallisia arvoja (tehokkuus, inkluusio), joita niiden avulla ollaan tavoiteltu.

Viimesijainen turva(-)verkossa

Kaksi komponenttia:

- Standardointi
- Digitaalinen hakemus

(Salmi, Heikkinen & van Gerven 2024) THL RAPORTTI

1. Standardointi: prosessien ja tiedon yhdenmukaistaminen

- ▶ New Public Management (NPM), tehostettu julkisjohtaminen ottaa mallia markkinatalouden johtamisesta ja standardoinnista
- ▶ Digitalisaation julkilausuttu tavoite on tehokkuus
  - mutta se ei aina toteudu, ks. van Gerven, Alastalo & Snell 2024), entäpä inklusio?
- ▶ Kela-siirto sisälsi paljon standardointia (tehostamista), mutta myös pyrkimystä alueelliseen yhdenvertaisuuteen
  - mm. käsittelyprosessien yhdenmukaistaminen ja automatisointia Kelassa, yksi sähköinen hakemus TOTUun
- ▶ Tietojärjestelmän logiikka, kategoriat, tiedon varastointi -> vaikutukset miten päätöksiä tehdään: pohjaa automatisoidulle päätöksenteolle

1. Standardoinnin/Totun yhteensopimattomuus?

- Katutason harkinta (Lipsky 1980) välttämättömyys viimesijaisen tuen päätöksenteossa
- Historiallinen trendi harkinnan tilan supistumiseen, jota digitalisaatio vauhdittaa (Heikkinen et al)
- Digitalisaatio muuttaa ihmisen harkinnan paikkaa
- Standardoitu "rakenteellinen data" ja ihmiselämän kompleksisuus
  - tietojärjestelmät aina tue tiedon kirjaamista tai sen löytämistä (Heinonen ym 2024)
  - ICT-järjestelmän haasteet palvelutarpeiden tunnistamisessa
- Kaavamainen harkinta (Soininvaara ym 2024: 308) ei sovi välttämättä etuuteen jossa tarvitaan kokonaisvaltaiseen tilannekuvaan

2. digi-totu: turvaa(-)verkossa, vai katiska?

- ▶ Digitaalinen hakemus: voittajia ja häviäjiä:
  - Voittajat: "helppous", tavoitettavuus (alikäytön vähentäminen) vs.
  - Häviäjät: "vaikeus", digitaalinen eriarvoisuus/eksluusio
- ▶ Digitalisaatio siirtää vastuuta asiakkaille
  - yhden hakemuksen malli vs.
  - Etuusehdotukset, jossa isosta datasta tunnistetaan he joilla oikeus etuuteen
- ▶ Tiedonvaihdon haasteet eri organisaatioiden rajojen yli
  - Kahdensuuntainen tiedonvaihto edelleen haaste
  - Huoli-ilmoitusten automatisointi, mutta tietämättömyys kuinka niihin vastataan

Toimeentulotuen tulevaisuus

- ▶ Teknologiaalla tehostettu taloudellinen etuus tulee yhdistää sosiaalipalveluihin asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioiden
- ▶ Tulevaisuuden järjestelmien tulee tukea asiakaspalvelijoiden ja asiointiprosessien erityistarpeet (yhdessä kehittämistä) jotta niistä ei tulisi Weberin rautahäkkeitä tai "katiskoja" sen sijaan että se olisi turvaverkkoja hädän hetkellä
- ▶ Digitalisaatio ei ole taikasauva

lähteet

- Heinonen, H-M., Laatu, M., Heikkinen, A., Salmi, A. & van Gerven, M. (2024). Perustoimeentulotuen toimeenpano vaatii tietojärjestelmiltä joustavuutta ja kykyä käsitellä monimutkaisia asiakastilanteita. Kela tutkimusblogi/research blogi, 2.10.2024
<https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1110134/perustoimeentulotuen-toimeenpano-vaatii-tietojarjestelmilta-joustavuutta-ja-kykya-kasitella-monimutkaisia-asiakastilanteita>
- Lipsky, Michael (1980) Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services. New York: Russel Sage Foundation.
- Salmi, A, Heikkinen, A & van Gerven, Minna (2024) Toimeentulotuki 2.0: digitalisaatio viimesijaisessa turva(-)verkossa. Saikkonen ja Mukkila (toim.) Toimeentulotuki. THL raportti.
- Soininvaara, Helmi & Koulu, Riikka & Snell, Karoliina & Tarkkala, Heta (2024) "Tee ensin testi": Digitaaliset esitestit julkishallinnon ilmiönä. Yhteiskuntapolitiikka 89(3), 307–313.
- van Gerven, M., Alastalo, M., & Snell, K. (forthcoming 2024). Sociotechnical limits of digitalization: mind the gap between tech visions and practicalities of implementing digital social welfare. In Klenk, T. & Lahat, L. (eds) Handbook of Social Policy Implementation. Edward Elgar.

Kiitos!

12/16/2024

Faculty of Social Sciences

Presentation Name / Firstname Lastname

11